

ÜZÜMDƏ QEYRİ-İNFEKSİON XƏSTƏLİKLƏR

S.F.CABBAROV, M.M.TAĞIYEV
AKTN Bitki Mühafizə və Texniki Bitkilər ET İnstitutu

Respublikamızın Abşeron və Muğan-Salyan bölgələrində becərilən üzüm sahələrində qeyri-infeksiyon xəstəliklərin üzümün məhsuldarlığına mənfi təsir göstərməsi faktı müşahidə edilməkdədir. Məqalədə üzümlüklərdə daha çox müşahidə olunan bir neçə qeyri-infeksiyon xəstəliklərin yaranma səbəbləri və onların aradan qaldırılması istiqamətindəki tədbirlər barədə ətraflı məlumat verilmişdir.

Açar sözlər: Üzüm bitkisi, qeyri-infeksiyon xəstəliklər, yaranma səbəbləri, mübarizə tədbirləri.

Üzümçülük üzrə ixtisaslaşmış hörmətli fermerlərimiz bilməlidirlər ki, üzümün məhsuldarlığına virus, bakteriya və göbələk mənşəli infeksiyon xəstəliklərlə yanaşı, müxtəlif torpaq və iqlim şəraitindən, o cümlədən abiotik amillərin təsirindən yaranan qeyri-infeksiyon xəstəliklər də mənfi təsir göstərir. Bu səbəbdən fermerlərimiz üzümlüklərdə müşahidə olunan qeyri-infeksiyon xəstəliklərin yaranma səbəblərini və xəstəliyin əlamətlərini bilməlidirlər. Qeyd olunmalıdır ki, üzümlüklərdə müşahidə olunan qeyri-infeksiyon xəstəliklərin vizual əlamətləri infeksiyon xəstəliklərin törədicilərinin bitkilərin ayrı-ayrı orqanlarında yaratdıqları xəstəliklərin əlamətlərinə oxşarlığı vardır.

Üzümün qeyri-infeksiyon xəstəliklərinin yaranma səbəbləri müxtəlifdir. Bölgələrdə və ayrı-ayrı ərazilərdə həddən artıq quraqlıq və yağıntıların olması, ətraf mühit temperaturun normadan həddən aşağı (şaxta) və ya yuxarı qaxması, güclü külək və dolu düşməsi, torpağın şoran və şorakətli olması, bəzi qida elementlərinin çatışmazlığı və s. kimi səbəblərdən üzümlüklərdə qeyri-infeksiyon xəstəliklərin yayılmasını müşahidə etmək olar.

Tədqiqatın nəticəsi: Respublikamızın Abşeron və Muğan-Salyan bölgələrində becərilən üzümlüklərdə qeyri-infeksiyon xəstəliklərin yayılması və məhsuldarlığa zərər verməsi müşahidə edilməkdədir. Məqalədə üzümlüklərdə daha çox müşahidə olunan bir neçə qeyri-infeksiyon xəstəliklərin yaranma səbəbləri, əlamətləri və onların aradan qaldırılması məqsədi ilə təklif olunan tədbirlər barədə məlumatlar verilmişdir.

Qeyri-infeksiyon xloroz: Bu xəstəliyin əlamətləri yüksək karbonatlı (duzlarla zəngin) və qırt suları səthə yaxın olan torpaqlarda (Muğan-Salyan) əkilib becərilən üzümlüklərdə daha çox müşahidə olunur. Qeyri-infeksiyon xlorozda üzümün yarpaqları sarı rəngə boyanır, yalnız ayadakı damarlar boyunca yaşillıq qorunub saxlanılır. Bu əlamət qeyri-

infeksiyon xlorozu infeksiyon xlorozdan fərqləndirir. İnfeksiyon xlorozda yarpaqlarda əvvəlcə damarlar, ardınca isə damarboyu sahələr yaşıl rəngini itirərək sarı rəngə çevrilir.

Qeyri-infeksiyon xloroz

Qeyri-infeksiyon xloroz

Yüksək karbonatlı torpaqlarda həddən artıq qələvi reaksiyalı mühit yarandığından belə torpaqlarda dəmir elementi üçvalentli formada olur. Məlumdur ki, fotosintez prosesi üçün isə dəmirin ikivalentli olması lazımdır. Bu səbəbdən bitkidə normal fotosintez prosesi getmir. Nəticədə tinglər

zəif inkişaf edir, yarpaqlar saralır, salxımlar kiçik olur, gilələr tökülür.

Qeyri-infeksiyon xlorozun qarşısını almaq üçün vegetasiya müddətində üzümlüklərə makro və mikroelement tərkibli gübrələrlə kökdənkənar yemləmə verilməlidir. Torpaqda qələvilik normaya uyğunlaşdırılmalı, dəmir çatışmazlığı aradan qaldırılmalıdır. Kalium-Sulfat gübrəsindən istifadə etmək məsləhətdir.

Günəş yanığı: Adətən gecə və gündüz temperaturları arasında kəskin fərq olduqda iyul-avqust aylarında müşahidə olunur. Belə hallarda yarpaqların üzərində çoxlu şəh yaranır və bu şəh damcılarını günəş şualarını özünə çəkir və həmin yerlərdə qeyri-müəyyən formada tünd ləkələr əmələ gəlir. Günəş yanığından salxımlarda gilələr büzüşür, ağ üzüm sortlarında qonur-qırmızı, qara rəngli sortlarda isə göy-qonur rəngdə ləkələr əmələ gəlir və çox hallarda salxımlar bütövlükdə quruyur.

Salxımda günəş yanığı

Günəş yanığının qarşısını almaq məqsədi ilə suvarmanın vaxtında aparılması, bitki və cərgə

aralarında kultivasiya tədbirlərinin vaxtında həyata keçirilməsi, salxımların intensiv şüallanmadan müxtəlif vasitələrdən istifadə etməklə qurunması mühüm şərtidir.

Salxım iflici: Quraqlıq zonalarda, xüsusi ilə Abşeron iqlim zonasında salxım iflicinə daha çox rast gəlmək mümkündür. Xəstəliyin yaranmasına əsas səbəb tənəklərə suvarma suyunun və qida elementlərinin vaxtında verilməməsindən qaynaqlanır. Əksər hallarda xəstəlik əlamətləri qeydə alınan üzüm sahələrində Mg və Ca elementlərinin çatışmazlığı müşahidə olunur. Nəticədə, xəstəlik zamanı salxım darağı üzərində tünd-qonur ya da qara nöqtələr əmələ gəlir. Zədələnmiş salxıma qida maddələrinin ötürülməsi dayanır və nəticədə salxımın tamam quruması müşahidə olunur.

Üzümdə salxım iflici

Üzümün vaxtında və düzgün budanması, normal yükün verilməsi, balanslaşdırılmış gübrələnmə sxeminin tətbiqi, torpağın nəmliyinin normada saxlanması və s. bu kimi tədbirlərlə salxım iflicinin qarşısını almaq mümkündür.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikası üzrə 2008-ci il üçün rayonlaşdırılmış kənd təsərrüfatı bitkilərinin reyesteri. Seleksiya naliyyətlərinin sınağı və mühafizəsi üzrə dövlət komissiyasının bülleteni. Bakı, 2009. "Tərəqqi" s.110-125. 2. Cabbarov S.F., Ağayev C.T., Tağıyev M.M. Abşeron iqtisadi bölgəsi şəraitində üzümün başlıca zərərverici və xəstəliklərinə qarşı ekoloji cəhətdən təhlükəziz, səmərəli mübarizə tədbirlərinin öyrənilməsi və mövcud mübarizə tədbirlərinin təkmilləşdirilməsi. ETİ-nin yekun hesabatı. Bakı-2018, 37 səh. 3. Əfəndiyev M.M. Azərbaycanda üzümçülük. Bakı: ASN, 1972, 178 s. Bakı, 2006, s.13-15. 4. Pənahov T.M., Nəcəfova. A.B., Səlimov. V.S Bəzi yerli və introduksiya olunmuş üzüm sortlarının məhsuldarlıq xüsusiyyətləri. / "Ekologiya: təbiət və cəmiyyət problemləri" Beynəlxalq elmi konfransın materialları. Bakı, 2008, s. 61-79. 5. Səlimov V.S., Şükürov A.S., Nəsiyov H.N., Hüseynov M.Ə. Üzüm : innovativ becərmə texnologiyası, mühafizəsi və aqroekologiyası. Bakı, "Müəllim" nəşriyyatı, 2018, 329-363 səh.

Неинфекционные заболевания винограда

С.Ф. Джаббаров, М.М. Тагиев

В Апшеронском и Муган-Сальянском районах наблюдается распространение неинфекционных заболеваний на виноградниках. В статье изучена несколько неинфекционных заболеваний виноградной лозы и меры борьбы с ними.

Ключевые слова: *Виноградная лоза, неинфекционные заболевания, причины возникновения, меры борьбы.*

Non-infectious diseases of the vineyard

S.F. Jabbarov, M.M. Tagiev

In Absheron and Mugan-Salyan regions there is the spread of non-infectious diseases in the vineyards. The article explored several non-infectious diseases of the vine and control measures against it.

Key words: *Grape plant, non-infectious diseases, causes of occurrence, control measures.*

